

Názvy sloučenin

Název sloučeniny se skládá z podstatného a přídavného jména. **Podstatné jméno** udává druh chemické sloučeniny. Název je buď obecný (kyselina, hydroxid, ...), nebo je odvozen od elektronegativní součásti této sloučeniny. Je-li elektronegativní složka tvořena atomem jediného prvku, použije se koncovka **-id** (oxid, sulfid, chlorid, nitrid, karbid, ...). Je-li tvořena více atomy, odvodí se název od centrálního atomu aniontu (uhličitan, síran, dusičnan, ...). **Přídavné jméno** charakterizuje elektropozitivní součást sloučeniny a má koncovku odpovídajícího kladného oxidačního čísla prvku v dané sloučenině.

Názvoslovné předpony

Názvoslovné předpony používáme k vyjádření stechiometrických poměrů ve sloučenině. K tomu slouží latinské resp. řecké názvy číslovek jednoduchých nebo násobných. Předpona mono- se vynechává (pokud nejde vysloveně o zdůraznění rozdílu mezi homologickými sloučeninami).

Číslovkové předpony

Číslovkové předpony			
Jednoduché		Násobné	
Číslovka	Název	Číslovka	Název
1	mono-	dvakrát	bis-
2	di-	třikrát	tris-
3	tri-	čtyřikrát	tetrakis-
4	tetra-	pětkrát	pentakis-
5	penta-	atd.	
6	hexa-		
7	hepta-		
8	okta-		
9	nona-		
10	deka-		
11	undeka-		
12	dodeka-		
atd.			

Číslovkové předpony se píší dohromady se základem názvu složky.

Např.: dihydrogenfosforečnan sodný, kyselina tetrahydrogenkřemičitá, kyselina trithiuhličitá, chlorid tetraamminměďnatý, dihydrát chloridu barnatého, ...

Názvoslovné přípony

Názvoslovné přípony tvoří v českém názvosloví charakteristické koncovky, které se používají k označení oxidačních čísel. Pro **kladná oxidační čísla** jsou příslušné koncovky uvedeny v následující tabulce. Pro **záporná oxidační čísla** se používá koncovka **-id** a to bez ohledu na jejich velikost (hydrid, selenid, fosfid, ...).

Kladné oxidační číslo	Názvoslovná přípona	
	u kationtů	u aniontů
I	-ný	-nan
II	-natý	-natan
III	-itý	-itan
IV	-ičitý	-ičitan
V	-ičný, -ečný	-ičnan, -ečnan
VI	-ový	-an
VII	-istý	-istan
VIII	-ičelý	-ičelan

Názvy oxidů

se skládají z podstatného jména **oxid** a přídavného jména s příslušnou názvoslovnou koncovkou kladného oxidačního čísla.

K_2O	oxid draselný	P_2O_5	oxid fosforečný
MgO	oxid hořečnatý	As_2O_5	oxid arseničný
Al_2O_3	oxid hlinitý	SO_3	oxid sírový
SO_2	oxid siřičitý	Cl_2O_7	oxid chloristý
		OsO_4	oxid osmičelý

Názvy peroxidů

se skládají z podstatného jména **peroxid** a přídavného jména s koncovkou oxidačního čísla. Pro H_2O_2 se však používá genitivu - peroxid vodíku.

Na_2O_2	peroxid sodný	BaO_2	peroxid barnatý
-----------	---------------	---------	-----------------

Názvy hydroxidů

mají podstatné jméno **hydroxid**.

KOH	hydroxid draselný	$Fe(OH)_3$	hydroxid železitý
$Ca(OH)_2$	hydroxid vápenatý	$Sn(OH)_4$	hydroxid cíničitý

Názvy kyselin

Názvy bezkyslíkatých kyselin

se tvoří z podstatného jména **kyselina** a přídavného jména s koncovkou **-ová** připojenou k názvu sloučeniny nekovu s vodíkem.

HCl	kyselina chlorovodíková	HI	kyselina jodovodíková
H ₂ S	kyselina sirovodíková	HCN	kyselina kyanovodíková

Názvy oxokyselin

se tvoří z podstatného jména **kyselina** a přídavného jména odvozeného od centrálního atomu s koncovkou odpovídajícího oxidačního čísla.

HCl ^I O	kyselina chlorná	HI ^V O ₃	kyselina jodičná
HN ^{III} O ₂	kyselina dusitá	H ₂ Se ^{VI} O ₄	kyselina selenová
H ₂ C ^{IV} O ₃	kyselina uhličitá	HMn ^{VII} O ₄	kys. manganistá

Tvoří-li prvek v témž oxidačním čísle několik kyselin s různým počtem atomů vodíku, připojuje se předpona **hydrogen-** spolu s číslovkovou předponou udávající počet vodíkových atomů.

HIO ₄	kyselina hydrogenjodistá
H ₃ IO ₅	kyselina trihydrogenjodistá
H ₅ IO ₆	kyselina pentahydrogenjodistá

Některé kyseliny mají triviální názvy, které se vymykají uvedeným názvoslovným pravidlům. Jsou to např.:

HOCN	kyselina kyanatá
HNCO	kyselina isokyanatá
HONC	kyselina fulminová
HSCN	kyselina rhodanovodíková (<i>systematicky: kys. thiokyanatá</i>)
H ₂ S _n O ₆	kyseliny polythionové (n = 2, 3, 4, ...)
H ₂ S ₄ O ₆	kyselina tetrathionová

Názvy peroxokyselin

Peroxokyseliny obsahují místo -O- skupinu -O-O-, pro kterou používáme předponu **peroxo-**.

(HOO)NO ₂	kyselina peroxodusičná
(HOO) ₂ CO	kyselina diperoxouhličitá

Názvy thiokyselin

se tvoří předponou **thio-**. Počet kyslíkových atomů nahrazených sírou se označuje číslovkovou předponou.

HSCN	kyselina thiokyanatá
H ₃ PO ₂ S ₂	kyselina dithiofosforečná
H ₂ CS ₃	kyselina trithiouhličítá
H ₂ S ₂ O ₃	kyselina thiosírová

Názvy isopolykyselin

Isopolykyseliny vznikají kondenzací monomerních jednotek, v nichž mají všechny centrální atomy stejná oxidační čísla. Počet centrálních atomů označuje číslovková předpona.

H ₂ S ₂ O ₇	kyselina dihydrogendisírová
H ₄ P ₂ O ₇	kyselina tetrahydrogendifosforečná
H ₂ Cr ₂ O ₇	kyselina dihydrogendichromová
H ₂ B ₄ O ₇	kyselina dihydrogentetraboritá

Názvy solí

Názvy solí bezkyslíkatých kyselin

V názvu těchto solí má podstatné jméno koncovku **-id**.

NaCl	chlorid sodný
AgBr	bromid stříbrný
NH ₄ I	jodid amonný
HgS	sulfid rtuťnatý
KCN	kyanid draselný

Názvy solí oxokyselin

Podstatné jméno má slovní základ kyselinotvorného prvku a příslušnou koncovku aniontu odvozenou od oxidačního čísla.

Na ₂ CO ₃	uhličitan sodný
AgNO ₃	dusičnan stříbrný
BaCrO ₄	chroman barnatý
KClO ₃	chlореčnan draselný
KMnO ₄	manganistan draselný

Názvy hydrogensolí

Tyto soli vznikají při částečné neutralizaci vícesytných kyselin. Přítomnost vodíkového atomu se vyjádří předponou **hydrogen-** (podle potřeby doplněnou číslovkovou předponou).

NaHCO_3	hydrogenuhličitan sodný
KH_2PO_4	dihydrogenfosforečnan draselný
NaHS	hydrogensulfid sodný

Názvy hydroxid solí

Tyto soli obsahují hydroxidové anionty OH^- a vznikají při částečné neutralizaci vícesytných hydroxidů. Ve vzorci se skupina OH píše do kulaté závorky, v názvu se odděluje pomlčkou. Podle potřeby se doplní jednoduchá číslovková předpona (např. di-, tri-, ...).

$\text{Mg}(\text{OH})\text{Cl}$	chlorid-hydroxid hořečnatý
$\text{Cd}(\text{OH})\text{I}$	jodid-hydroxid kademnatý
$\text{Bi}(\text{OH})_2\text{NO}_3$	dusičnan-dihydroxid bismutitý
$\text{Al}(\text{OH})\text{CO}_3$	uhličitan-hydroxid hlinitý

Názvy solí podvojných kationtů

Tento druh solí obsahuje dva kationty. Ve vzorcích se píše v pořadí rostoucích oxidačních čísel (s výjimkou vodíku), při stejném oxidačním čísle v abecedním pořadí symbolů prvků. V názvech se čte pořadí kationtů stejně jak je zapsáno ve vzorci. Při psaní se názvy kationtů oddělují pomlčkou.

KMgF_3	fluorid draselno-hořečnatý
$\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$	síran draselno-hlinitý
NH_4MgPO_4	fosforečnan amonno-hořečnatý
$\text{CaMg}(\text{CO}_3)_2$	uhličitan vápenato-hořečnatý

Názvy solí smíšených aniontů

Ve vzorcích i v názvech se anionty uvádějí v abecedním pořadí symbolů prvků resp. centrálních atomů.

MgClF	chlorid-fluorid hořečnatý
$\text{Ca}_2\text{F}_2(\text{SO}_4)$	difluorid-síran vápenatý
$\text{Al}_2\text{F}_3(\text{PO}_4)$	trifluorid-fosforečnan hlinitý
$\text{Cu}_3(\text{CO}_3)_2\text{F}_2$	bis(uhličitan)-difluorid měďnatý

Opakování

1. Určete oxidační čísla všech prvků v následujících sloučeninách:
 K_2O , SnO , Fe_2O_3 , SO_2 , Mn_2O_7 , SO_3 , Cl_2O_5 , $\text{Zn}(\text{OH})_2$, Ag_2S , PbCl_2 , CuI_2 , HNO_2 ,
 H_3AsO_3 , Na_3PO_4 , MgHSbO_4 , $\text{Cd}(\text{OH})\text{Br}$.
2. Pojmenujte následující oxidy:
 Li_2O , SrO , As_2O_5 , Br_2O_7 , MnO_2 , Al_2O_3 , SnO , Bi_2O_3 , ZrO_2 , Cs_2O , MgO , B_2O_3 ,
 Sb_2O_3 , NO , OsO_4 , Ga_2O_3 , PtO_2 , Ir_2O_3 .
3. Napište vzorce následujících oxidů:
manganatý, hlinitý, wolframový, olovnatý, rutheničitý, nikelnatý, thallitý, rubidný,
olovičitý, chlorečný, manganistý, jodistý, titanitý, ceričitý, chromitý, sírový,
vanadičitý, molybdenový, chlorný, germaničitý, kobaltnatý, rtuťný.
4. Pojmenujte následující hydroxidy:
 CsOH , $\text{Ga}(\text{OH})_3$, $\text{Cd}(\text{OH})_2$, $\text{Co}(\text{OH})_2$, $\text{Bi}(\text{OH})_3$, $\text{Sn}(\text{OH})_4$.
5. Napište vzorce hydroxidů:
litný, germaničitý, hlinitý, olovnatý, nikelnatý, stříbrný.
6. Vytvořte názvy následujících kyselin:
  - a) H_2S , HI , HF , HCN , HOCN ,
  - b) HNO_2 , H_3PO_4 , H_2MoO_4 , H_2SeO_3 , H_3BO_3 , H_2WO_4 , H_3AsO_3 , HClO_4 ,
  - c) H_3IO_5 , H_5ClO_6 , H_4SiO_4 , H_4CrO_5 , $(\text{HOO})\text{NO}_2$, $(\text{HOO})_2\text{CO}$,
  - d) HSCN , H_2CS_3 , $\text{H}_3\text{PO}_3\text{S}$, $\text{H}_3\text{AsO}_2\text{S}_2$, $\text{H}_2\text{S}_2\text{O}_3$,
  - e) $\text{H}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$, $\text{H}_2\text{B}_4\text{O}_7$, $\text{H}_2\text{S}_2\text{O}_5$.
7. Napište vzorce následujících kyselin:
  - a) bromovodíková, kyanovodíková, jodovodíková, isokyanatá,
  - b) uhličitá, dusičná, selenová, chromová, trihydrogenantimonitá, trihydrogenboritá,
bromičná, chloristá, manganová, dusitá, trihydrogenarseničná,
  - c) peroxodusitá, diperoxouhličitá, peroxosírová, triperoxofosforečná,
  - d) thiokyanatá, dithiouhličitá, thiosírová, trihydrogentetrathiofosforečná,
trihydrogendithioarseničná.
8. Pojmenujte následující soli:
  - a) NaBr , CuS , HgCl_2 , NH_4F , KCN , PbI_2 , FeCl_3 , CoS , Ag_2S ,
  - b) Li_2CO_3 , AgNO_3 , BaSO_4 , KClO_3 , PbWO_4 , CaSO_3 , NH_4IO_4 , NaBrO , K_2MoO_4 ,
 Ag_2SeO_3 , $\text{Sr}_3(\text{PO}_4)_2$, $\text{Cu}_3(\text{AsO}_3)_2$, $\text{Ba}(\text{NO}_2)_2$, AgMnO_4 , $\text{Al}_2(\text{SiO}_3)_3$,
  - c) KHSO_4 , MgHPO_4 , $\text{Fe}(\text{HCO}_3)_3$, $\text{Pb}(\text{HSiO}_3)_2$, $\text{Zn}(\text{H}_2\text{PO}_3)_2$, BaHSbO_4 ,
 $\text{Cd}(\text{HMoO}_4)_2$, $\text{Hg}(\text{HS})_2$,
  - d) $\text{Mg}(\text{OH})\text{Br}$, $\text{Zn}(\text{OH})\text{I}$, $\text{Bi}(\text{OH})_2\text{Cl}$, $\text{Ga}(\text{OH})(\text{NO}_3)_2$, $\text{Al}(\text{OH})\text{CO}_3$,
  - e) $\text{Hg}(\text{SCN})_2$, K_2CS_3 , $\text{Ag}_2\text{S}_2\text{O}_3$, BaCr_2O_7 , $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$, $(\text{NH}_4)_4\text{P}_2\text{O}_7$,
  - f) ZnClF , $\text{Mg}_2\text{F}_2(\text{SO}_4)$, $\text{Bi}_2\text{F}_3(\text{PO}_4)$, $\text{Ni}_3(\text{CO}_3)_2\text{F}_2$.

9. Napište racionální vzorce následujících solí:

- a) sulfid železitý, chlorid hlinitý, kyanid rtuťnatý, bromid olovnatý, jodid cesný, chlorid cíničitý, hydrogensulfid stříbrný, hydrogensulfid barnatý, fluorid vápenatý,
- b) dusičnan zinečnatý, síran kademnatý, dusitan amonný, seleničitan strontnatý, chroman olovnatý, bromičnan draselný, jodistan železitý, molybdenan měďnatý, arseničnan lithný, selenan vápenatý,
- c) hydrogenuhličitan nikelnatý, hydrogenseleničitan rtuťnatý, dihydrogenfosforečnan hořečnatý, hydrogenarsenitan draselný, hydrogenchroman barnatý, dihydrogenantimoničnan hlinitý,
- d) chlorid-hydroxid kademnatý, fluorid-hydroxid zinečnatý, uhličitan-hydroxid gallitý, dusičnan-dihydroxid bismutitý,
- e) dithioughličitan sodný, thiokyanatan draselný, thiosíran sodný, trithiofosforečnan barnatý, dichroman olovnatý, disíran draselný, tetraboritan amonný,
- f) chlorid-fluorid vápenatý, difluorid-bis(uhličitan) olovnatý, trifluorid-arseničnan gallitý.

10. Napište následující kationty:

draselný, amonný, vápenatý, tetraamminměďnatý, železitý, hexaaquanikelnatý.

11. Napište následující anionty:

bromidový, bromičnanový, bromnanový, jodistanový, siřičitanový, sulfidový, kyanidový, thiosíranový, hydrogenuhličitanový, dihydrogenarsenitanový, thiokyanatanový, hydrogenantimoničnanový.

12. Pojmenujte následující kationty:

Cu^{2+} , Cd^{2+} , Ag^+ , $[\text{Ni}(\text{NH}_3)_6]^{2+}$, $[\text{Co}(\text{H}_2\text{O})_6]^{2+}$.

13. Pojmenujte následující anionty:

CN^- , I^- , NO_2^- , AsO_4^{3-} , SCN^- , H_2PO_3^- , HSO_3^- , $[\text{Fe}(\text{CN})_6]^{4-}$, MnO_4^- , $\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}$, $\text{S}_2\text{O}_3^{2-}$.